

Dana Lixenberg 'Ik vind het mooi als mensen zichzelf blijven'

Mensen in de schaduw zet zij in de schijnwerper, mensen in de schijnwerper toont zij op hun kwetsbaarst. Dana Lixenberg portretteert zonder clichés.

door Jhim Lamoree foto's Dana Lixenberg

Dana Lixenberg is even in Amsterdam. In 1964 werd ze er geboren. In 1990 ruilde ze Amsterdam in voor New York. Ze studeerde fotografie aan de Rietveld Academie en wilde haar stagejaar in New York doorbrengen. Ze dwong zichzelf in het diepe te springen. Haar studie in Amsterdam heeft ze niet afgemaakt. In New York woont ze nog steeds. Niet langer op Manhattan, maar in Brooklyn. Ze verhuisde van een industriële loft op Broadway naar de eerste etage van een brownstone in Williamsburg. Ook die verhuizing was een enorme stap. 'Ik zag er altijd tegenop naar Brooklyn te gaan,' zegt ze. 'Dan kan ik net zo goed terug naar Amsterdam! Maar het voelde goed toen ik de etage binnenliep. Meteen, in één seconde. Sinds 2007, net voor de crisis, woon ik er met plezier.'

Ons gesprek vindt plaats aan de keukentafel van haar ouderlijk huis, een dubbele etage aan een gracht in Amsterdam. Een plek waar je je meteen thuisvoelt, met kunst en etnografica waar je ook kijkt. Haar vader, beeldhouwer Cyril Lixenberg, heeft die objecten in de loop der jaren verzameld en ze wat achteloos, om niet te zeggen rommelig opgesteld. Wat wel zo prettig is. 'Ik ben erg gehecht aan deze plek,' zegt ze. Ik herken er de informele inrichting van haar woning in New York in. Net zo uitnodigend en informeel als haar voorkomen. Lixenberg is in Amsterdam om afdrucken te laten maken van een aantal van haar portretten, te zien en te koop bij de galerie van Robert Morat tijdens *Unseen*, het jaarlijkse fotografiefestival in Amsterdam. En ze is op doorreis naar Spanje voor haar jaarlijkse vakantie met een hecht groepje vrienden. Ze heeft het druk. Ze is gehaast. Zo ken ik haar. Bezigt, jakkeren, net op tijd of te laat. Dat is het

Dana Lixenberg probeert na elke portretsessie een velletje film over te houden. Ze vraagt aan de geportretteerde om met een kabelontspanner een foto van zichzelf met Dana en eventuele assistent te maken. Ze hebben dan zelf de regie in handen. Van boven naar beneden, per rij van links naar rechts, 1e rij: Bobby Brown (2004), Philip Seymour Hoffman (2002), Valentino (1999); 2e rij: Barbara Taylor Bradford (2006), Sheryl Crow (2005), Benjamin Bratt (2001); 3e rij: Heath Ledger (2005), George Clooney (2001), Brian Wilson (2009); 4e rij: Wolfgang Tillmans (2000), André 3000 (2005), Ethan Hawke (2004)

Toussaint, Watts,
Los Angeles, 1993 (uit de
serie *Imperial Courts*)

De dakloze Trish Miller fotografeert zij niet anders dan schatrijke Ivana Trump

stramien sinds halverwege de jaren negentig, toen haar loopbaan vleugels kreeg. Een portret hier, een reportage daar: 'Van stel op sprong van de ene opdracht naar de andere. Ik ging ervoor. Dat gehaaste leven gaf mij enorme energie. Het is nu een stuk minder, ik richt me nu veel meer op eigen projecten, maar ik wil de deur wel open houden. Ik blijf het onvoorspelbare van opdrachten aantrekkelijk vinden.' Een tijdje terug werd ze bijvoorbeeld gevraagd een reportage te maken in Rwanda. Ze had daarvoor al eens *Clubbing in Kigali* gefotografeerd, een reportage over het clubleven in de hoofdstad van Rwanda. Zo te zien even bruisend als het nachtleven van Kaapstad. Een reportage over de bewoners van Banda, een afgelegen, verarmd dorpje in het zuidwesten van Rwanda, paste haar als een handschoen. Lixenberg is specialist in het portretteren van gesloten, geïsoleerde gemeenschappen.

Geen gangsta's, thugs of bitches

Met een vrije productie over zo'n enclave kreeg Dana Lixenberg als fotograaf internationaal voet aan de grond. *Imperial Courts* heet de wijk: een mooie, grootse naam voor een deel van de wijk Watts in Los Angeles, een sociaal woningbouwproject met een kleine vijfhonderd huizen met vensters en deuren achter tralies. Een getto waar de armsten van de armen wonen, voornamelijk Afro-Amerikanen en de laatste jaren een toenemend aantal immigranten uit Latijns-Amerika. De wijk is het territorium van de PJ Watts Crips, die al decennialang een strijd op leven en dood voeren met andere *gangs*, waaronder aartsrivaal de Bloods. Drugshandel, diefstal en doodslag zijn aan de orde van de dag. Het is er wachten op de dood. Het uitzichtloze bestaan dat door rappers wordt verheerlijkt, aan de kaak gesteld en te gelde gemaakt.

Dana Lixenberg fotografeerde de leden van de PJ Watts Crips en andere bewoners van Imperial

Courts. Niet volgens de gangbare clichés. Geen *gangsta's*, *thugs of bitches* wier houding, blik en kleding iedereen wil intimideren. Geen sentimentele armoede of miserabele omstandigheden. Nee, Lixenberg fotografeerde mensen van vlees en bloed. Zonder te oordelen, met inlevingsvermogen. Met sobere portretten in zwart-wit als resultaat. Genomen met een 4x5-inch camera, een ouderwets en onhandig ding, maar wel een die een nauwe samenwerking tussen fotograaf en gefotografeerde veronderstelt en beter dan welke digitale camera finesses scherp krijgt. Houding, gebaar, blik, een vlek op de huid of een plooi in de kleding, de camera vangt elk detail. 'Wat wel zo mooi is,' zegt Lixenberg. En wat recht doet aan de aandacht waarmee ze haar portretten maakt en haar betrokkenheid en sympathie demonstreert.

Voor Spider op zijn fiets, bijvoorbeeld, die ze even krachtig als kwetsbaar portretteert. Met een stoer gebaar neemt hij een trekje van zijn sigaret. De plastic douchekap op zijn hoofd doet dat gebaar teniet. Vier jaar later werd Spider vermoord door DJ, die Lixenberg ook had gefotografeerd als kwetsbare puber. Ook een glimlachende Miyong in haar lange, smetteloos witte hemd en legging portretteert ze met empathie. Miyong sluit haar zoon Anthony liefdevol in haar armen. Dat zijn geen bedachte poses, dat zijn poses die mensen ook zouden aannemen zonder camera.

Het meubilair van de wijk

In 1993 nam ze die foto's. Een jaar eerder stuitte ze op Imperial Courts tijdens een reportage voor Vrij Nederland over de nasleep van de rellen die in Los Angeles uitbraken na de arrestatie van de zwarte Rodney King door vier blanke politieagenten. Niet veel anders dan in Birmingham in 1963, in Watts in 1965, in Chicago in 1968 en nu in Ferguson. Fluitend foto's maken in Imperial Courts gaat natuurlijk niet. Lixenberg werkt bij de gratie van een vertrouwensband, en vertrouwen impliceert dat de ander geen bedreiging vormt. Hoe ga je dat organiseren? Ze werd geïntroduceerd bij Tony Bogard, benedeider van de PJ Watts Crips, die zojuist een wapenstilstand overeengekomen was met aartsrivaal de Bloods. Ze koos voor de koninklijke weg. Bogard nam Lixenberg in de buurt op sleeptouw en gaf daarmee zijn goedkeuring aan haar project. Dat werkte, ze won langzaam het vertrouwen van de bewoners. Een maand lang liep ze door de buurt en maakte contact met de mensen die ze wilde fotograferen. Niet lang daarna werd Bogard doodgeschoten. Sinds 1993 houdt Lixenberg contact met de mensen die ze portretteerde, voor zover ze nog in leven zijn of niet in de gevangenis zitten. Sinds 2008 keert ze terug om te werken in Impe-

rial Courts, waar de sociale omstandigheden al twintig jaar stagneren. 'In 1993 was ik nog een buitenstaander, nu maak ik deel uit van het meubilair van de wijk,' vertelt ze. Portretten in zwart-wit maakt ze er nog steeds, en in de loop der jaren ook foto's van het landschap van de buurt en video- en geluidsopnamen. Vanaf maart 2015 organiseert Huis Marseille, museum voor fotografie in Amsterdam, een overzicht van de serie met alle ingrediënten. Dan staat ook een publicatie over Imperial Courts op stapel.

Niet gedateerd

De serie portretten bleef niet onopgemerkt. *Vibe* publiceerde in 1993 een mooie selectie van *Imperial Courts* over acht pagina's. Het blad voor zwarte muziek was zojuist opgericht. De loopbaan van Dana Lixenberg kwam net uit de startblokken. *Vibe* kwam voor Lixenberg op het juiste moment. Lixenberg kwam voor *Vibe* op het juiste moment. De fotoredacteur van het blad, George Pitts, gaf haar een groot compliment in de catalogus *United States*, in 2001 gepubliceerd bij de gelijknamige tentoonstelling van portretten van Lixenberg in de Kunsthal in Rotterdam. Volgens Pitts had Lixenberg *Vibe* geholpen 'de visuele toon' van het blad te ontwikkelen. En de manier waarop vele andere bladen 'de *urban* ervaring benaderden'.

Lixenberg en *Vibe* zetten elkaar op de kaart. Ze namen de stedelijke jungle serieus. Zoals blijkt uit de portretten van de rivalen Biggie en Tupac, rappers die op respectievelijk 24- en 25-jarige leeftijd omkwamen. Biggie, ook wel The Notorious B.I.G. genoemd, kreeg vier kogels in zijn borst na het verlaten van een feestje georganiseerd door *Vibe*. Tupac had de dood tijdens een gewapende overval van zich af kunnen houden, ondanks de kogelregen, maar de aanslag op zijn leven bij het verlaten van een bokswedstrijd met Mike Tyson werd hem fataal.

Lixenbergs portret van Biggie is een feest, door de explosie van kleuren en de vormen van zijn trui. En ook doordat hij opgaat in het tellen van een stapeltje bankbiljetten. De suggestie van een snapshot wordt extra verhoogd door de uitsnede: Biggie loopt het beeld uit, hij lijkt er met de poet vandoor te gaan. Het portret van Tupac in zwart-wit is klassieker. Lixenberg fotografeerde hem in de vorm van een borstbeeld waarbij de rapper zijn hoofd een beetje wegdraait en ons vanuit de hoogte aankijkt. Al bijna twintig jaar zijn de rappers dood; de portretten die Lixenberg van ze schoot, zijn nog steeds populair. 'Op het internet gebruiken jongeren mijn portretten van Biggie en Tupac nu heel veel, ze geven die portretten een

Nora Iyatunguk, Shishmaref, Alaska, 2007 (uit de serie *The Last Days of Shishmaref*)

tweede leven,' weet Lixenberg. 'Gelukkig. Jonge mensen vinden mijn werk niet gedateerd.'

Verlegen George Clooney

Na de portretten van de bewoners van Imperial Courts kreeg Lixenberg de ene ster na de andere voor haar camera, van Whitney Hous-

ton en Prince tot Marianne Faithfull en Philip Seymour Hoffman. Geportretteerd voor *New York Magazine*, voor *Time*, voor *Interview*, voor de *Süddeutsche Zeitung*, voor Vrij Nederland, enzovoort. Die portretten zijn niet anders dan die van de Crips of andere bewoners van Imperial Courts. Lixenberg laat zien dat alles zijn prijs heeft, armoede evenzeer als geld. De dakloze Trish Miller fotografeert zij niet anders dan schatrijke Ivana Trump. De miserabelen ogen trotser dan verwacht, de bekende sterren kwetsbaarder. Iedereen draagt in haar foto's hoe dan ook zijn lot. Op de een of andere manier betrapt Lixenberg het tragische dat deel uitmaakt van ieders leven.

Dat doet ze subtiel en introvert, ongedwongen en informeel. Bijna vertrouwd doen haar foto's aan. En ze hebben een zekere spanning en onrust. Haar portretten zijn niet flatterend en niet lullig. In elk geval zonder special effects –

of het moeten de kleuren zijn, die soms lijken op die van een ansichtkaart. De Amerikaanse popcultuur is niet aan haar voorbijgegaan, maar ze legt dat er niet dik bovenop. Haar foto's zijn zo natuurlijk mogelijk belicht en vaak op locatie geschoten, waardoor de sfeer onnadrukkelijk meespeelt. Liefst met zo weinig mogelijk gebruik van make-up of andere vormen van styling. Geen trucjes, geen props: het tegenovergestelde van glamour. Haar portretten bevestigen niet het imago dat iemand zichzelf heeft aangemeten: Dana Lixenberg is geen Annie Leibovitz. 'Ik probeer het simpel te houden,' zegt ze.

Reden waarom Lou Reed en Tim Robbins haar als fotograaf afwezen. 'Die wilden mij niet. Ik vind het mooi als mensen zichzelf blijven. Als ze een moment in gedachten verzonken raken of even afwezig zijn. Dan kan je ze beter zien.' Met hun zoveel mogelijk zelf gekozen houding, blik en kleding beoordelen mensen zichzelf. De compositie of uitsnede van Lixenberg doet de rest. Haar portretten van George Clooney (verlegen), Ethan Hawke (afwerend), Sean Penn (in zichzelf gekeerd), Wolfgang Tillmans (verrast) en Jay Z (gapend op bed) zijn schitterende voorbeelden van wat haar voor ogen staat. Het portret van Gael García Bernal is ook zo'n geslaagd exemplaar. Je ziet dat Lixenberg valt voor zijn lippen als kussentjes en voor zijn zwoele blik, maar ook de pukkel op zijn gezicht nadrukkelijk registreert. Oog voor detail is een belangrijk aspect van de kracht van haar foto's. Ze haakt niet per se naar schoonheid. 'Het is maar wat je mooi vindt. Ik vind rimpels aantrekkelijker dan een opgespoten gezicht. De schoonheid van de jeugd is betoverend, maar oudere mensen zijn ook mooi. Dat hele leven in een gelaat...'

Autarkische gemeenschappen

Dana Lixenberg mijdt het cliché; dat is het richtsnoer van haar oeuvre. Zoals ze zelf zegt: 'Het is mooi om goed te kijken naar dingen waar je normaal gesproken niet op let.' Ze creëert een niemandsland waar mensen niet in een hokje worden geduwd, een neutrale zone waar vooroordelen vervliegen, een bewering wordt uitgesteld of een overtuiging genuanceerd. De situatie is open. Iedereen kan nog alle kanten op. Haar portretten suggereren verscheidene sociale identiteiten en vaak ook een plot, zonder die prijs te geven. De sfeer is niet noodzakelijk onheilspellend of dreigend. Wel dat je denkt: hè,

wat is hier aan de hand? Lixenbergs foto's van landschappen en interieurs hebben dezelfde verhalende kwaliteit. Ook als er geen mensen op de foto staan, broeit er iets.

'Uiteindelijk moet elk beeld zijn eigen verhaal vertellen,' zegt ze. Dat verhaal vertelt ze het liefst aan de hand van sociaal of geografisch op zichzelf staande, vrijwel autarkische gemeenschappen. In het algemeen zijn dat geen milieus aan de zonzijde van de straat. Mensen in de schaduw zet zij in de schijnwerper. Daarmee neemt ze onnadrukkelijk ook politiek stelling. *Imperial Courts* stond aan het begin van een langere lijst projecten. Daarna volgde een serie portretten van daklozen in Jeffersonville, Indiana, en de landschappen waarin ze bivakkeren in kleur. In 2005 verscheen van het project een prachtig boek. Drie jaar later werd *The Last Days of Shishmaref* gepubliceerd. Over een dorp in Alaska waar Eskimo's wonen en werken in traditionele verbanden en omstandigheden. Shishmaref is gedoemd in de zee te zakken door de opwarming van de aarde. De foto op de kaft van het boek is een voorbode van het onheil: een landschap waar de vloedlijn oprukt en de zee een huis van zijn fundamenten heeft geschud. Het huis ligt erbij als een gevallene op het slagveld, nog net niet door de zee verzwolgen. Net als in *Imperial Courts* en Jeffersonville krijgen de bewoners van het geïsoleerde dorpje veel van het lot te dragen. Ze klampen zich vast aan rituelen, koesteren oude foto's van familieleden, zijn tevreden met een afgetrapte bank of versleten matras. Ontroerend en aangrijpend is de serie, en bij vlagen ook aandoenlijk en komisch. Zoals de foto van Kenneth Olanna, omringd door zijn neefjes. Hij draagt een muts waarin hij een buitenmodel veiligheidsspel heeft gestoken: punk in Shishmaref.

Zoals bij al haar foto's laat Lixenberg bij dergelijke projecten naar eigen zeggen haar onderbuik spreken. 'Ik werk niet conceptueel, maar wil wel tot een essentie komen. Ik word geraakt door een plek en door de mensen die ik er ontmoet. Daar begint het mee. Vaak zijn dat onderwerpen die ik alleen kan uitwerken door aanwezig te zijn. Dan boek ik een vlucht en ga. Als ik eenmaal bezig ben, valt alles op zijn plaats. Dan maak ik keuzes, dan ontstaat een duidelijke invalshoek, dan ontstaat een vorm. Door te kiezen voor kleine, besloten gemeenschappen kom ik sneller tot intimiteit. Daardoor kan ik de diepte in duiken. Door eerlijk en open de situatie tegemoet te treden.' ■

Speciaal voor de Fotoweek komt Dana Lixenberg op zaterdag 13 september naar Foam in Amsterdam waar bezoekers zich in het museum door haar kunnen laten fotograferen, van 13 tot 16 uur, € 25,- per portret, afdruk: Polaroid (8,5 x 10,8 cm)

Tabatha Joy O'Riley, Jeffersonville, Indiana, 2013

Aanbieding: gesigeneerde foto van Dana Lixenberg

Afgelopen jaar keerde Dana Lixenberg terug naar Haven House, het opvanghuis voor daklozen in Jeffersonville, Indiana, waar ze de bewoners van 1997 tot 2004 al vele malen had gefotografeerd. In samenwerking met We Like Art biedt Vrij Nederland een gesigeneerde editie aan van een van de foto's die Lixenberg daar maakte: *Tabatha Joy O'Riley, Jeffersonville, Indiana, 2013*; 35 x 28 cm, Archival Pigment Print op Barita papier, oplage 25. Kosten: € 475,- (inclusief btw, exclusief verzendkosten)

Inlijsten met korting bij Profiflex lijstenmakers Amsterdam: € 150,- (inclusief btw)

Te bestellen op www.welikeart.nl/vn

We Like Art

We Like Art biedt betaalbare kunst van toonaangevende kunstenaars, op www.welikeart.nl en van 4 t/m 7 september op de tentoonstelling *Start Buying Art* in Amsterdam, waar vrijwel alle werken onder de € 1500,- zijn geprijsd. Schaf ze aan met de KunstKoop-regeling van het Mondriaan Fonds: renteloos geld lenen voor een aankoop (www.dekunstkoop.nl). 'Start Buying Art', betaalbaar werk van toonaangevende kunstenaars. Entree: € 5,- aan de kassa (pin only), € 2,- korting op vertoon van een beduimelde Vrij Nederland; donderdag 4 t/m zondag 7 september van 11.00 tot 19.00 uur, Machinegebouw, Westergasfabriek, Amsterdam